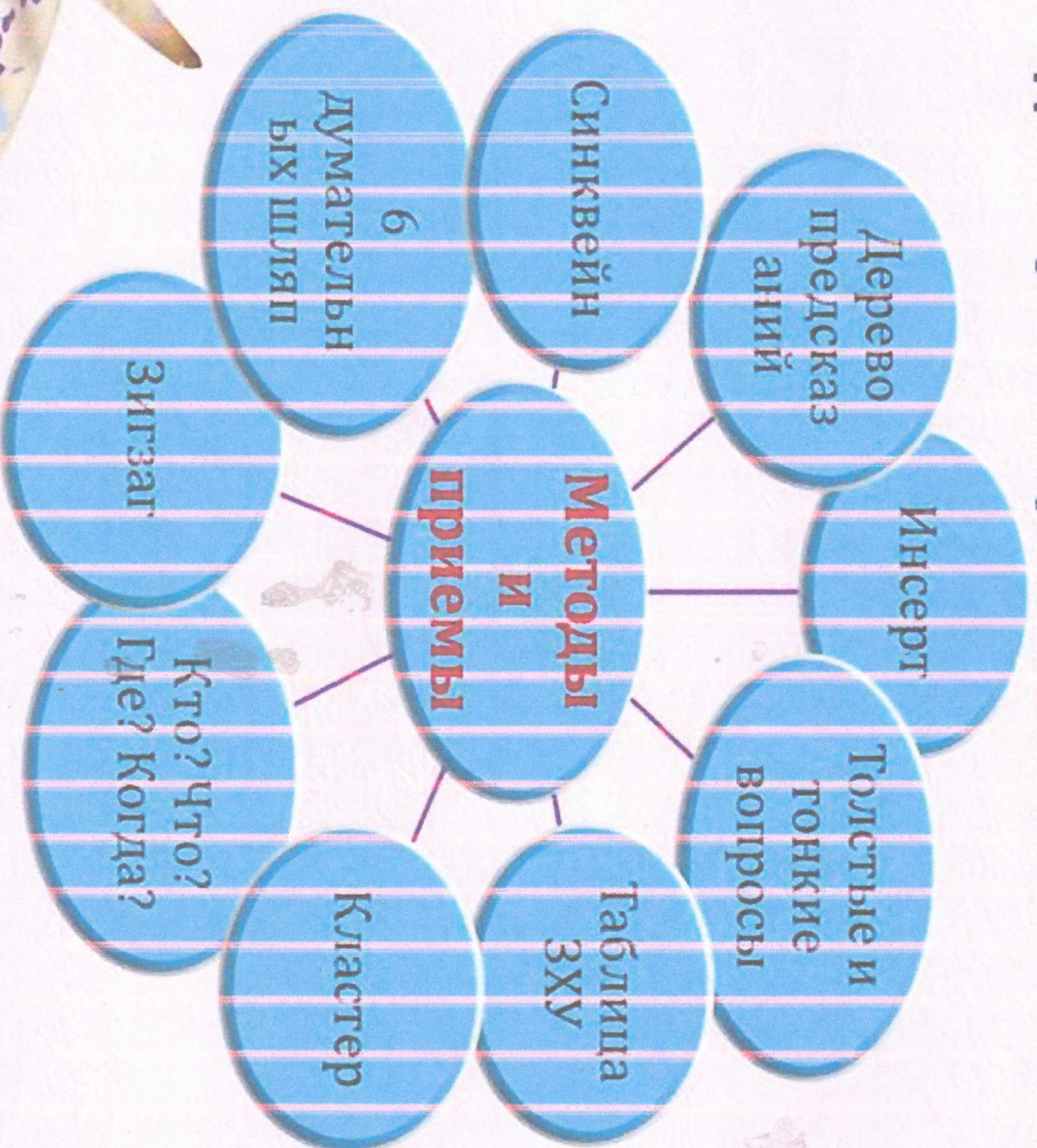
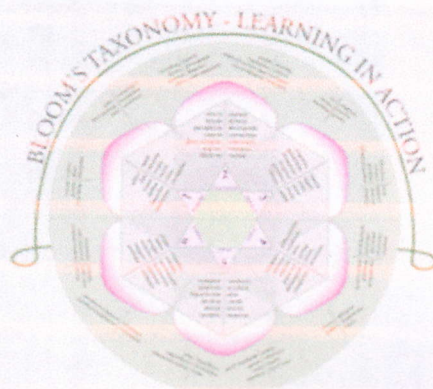

Методы и приемы критического мышления

Бенжамен Блумдун таксономиясы

Jump to navigation Jump to search

Мен уктум жана унуттум.

Мен көрдүм жана эске туттум.

Мен жасадым жана түшүндүм.

Куңзы

Бенжамен Блумдун таксономиясы - (грек. taxis – иретке келтирүү + nomos мыйзам) – таанып-билүү ишмердигинин максатын талдап, жиктөөгө жана аны так ырааттуулукка келтирүүгө арналган система.

Муну түзүүнүн зарылдыгы Америкада пайда болгон. Экинчи дүйнөлүк согуш аяктагандан кийин колледжде сынак алуу боюнча комитетке кирген педагогдор менен психологдордун жоон тобу Бенжамен Блумдун жетекчилиги менен педагогикалык максатты так аныктоонун жана аны ырааттуулукка келтирүүнүн жалпы жол-жобосун, эреже-талаптарын иштеп чыгуу максатында көп жылдык илимий-изилдөө иштерин жүргүзүшкөн. Натыйжада 1956-ж. таанып-билүүчүлүк (когнитивдик) ишмердиктин максатын так баяндап, чечмелеген “таксономия” жарыкка чыккан.

Топ окутуп-үйрөтүүнүн максаты катары каралуучу 6 негизги түшүнүктү (категорияны) аныктап чыккан:

1. Билүү;
2. Түшүнүү;
3. Колдонуу;
4. Талдоо (анализ);
5. Топтоо (синтез);
6. Баалоо.

Буларды төмөндөгүдөй мүнөз-дөөгө болот.

Окутуу максаттарынын деңгээлдери	Түшүндүрмөсү	Окуучуга таасири
1. Билүү	Ал конкреттүү факттардан тартып, бүтүндөй теориялардын мазмунун өз ичине камтышы мүмкүн. Бул түшүнүктүн негизги белгиси – тийиштүү маалыматтарды эске түшүрүү менен байланыштуу.	Мында окуучу колдонулган терминдерди, конкреттүү фактыларды, усул-ыкмаларды, негизги түшүнүктөрдү, эрежелерди жана принциптерди билет.
2. Түшүнүү	Мында окуп-үйрөнүлгөн материалды бир түрдө туюнтуудан башкача түрдө туюнтууга көчүрө билүү	Мында окуучу факттарды, эрежелерди жана принциптерди түшүнөт, сөз

	<p>(трансляция), аны «бир тилден» башка тилге (Мисалы: сөз менен туюнтулган маалыматты математикалык жол менен туюнтууга) которо билүү ал материалдын маанисин түшүнүүгө болгон жөндөмдүүлүктүн көрсөткүчү болуп эсептелет. Окуучунун материалды чечмелей билүүсү – интерпретациялоосу – (түшүндүрүү, кыскача баяндоо) же окуянын андан аркы уланышын боолголой билүүсү (анын кийинки майнабын, түпкү натыйжасын баамдай билүү) түшүнүүнүн көрсөткүчү катары кызмат кылат. Мындай окуунун натыйжасы материалды жөнөкөй гана эске тутуп калуудан алдаганча артыкчылык кылат.</p>	<p>жүзүндө берилген маалыматты, схемаларды, графиктерди, диаграммаларды чечмелей билет, айтылган маалыматтын төркүнүн баамдай алат.</p>
3. Колдонуу	<p>Бул түшүнүк окуп-үйрөнүлгөн материалды конкреттүү шартта жана жаңы кырдаалдарда колдоно билүүнү билдирет. Ага эрежелерди, методдорду, түшүнүктөрдү, мыйзамдарды, принциптерди, теорияларды колдоно билүү кирет. Окутуп-үйрөтүүдө тийиштүү натыйжаларга жетишүү түшүнүүгө караганда материалды кыйла бийик деңгээлде билүүнү талап кылат.</p>	<p>Мында окуучу түшүнүктөрдү жана принциптерди жаңы кырдаалдарда пайдалана алат, мыйзамдарды, теорияларды конкреттүү практикалык жагдайда колдоно билет, ар түрдүү усул-ыкмаларды, эреже-жоболорду иш жүзүндө туура колдонот.</p>
4. Талдоо (анализ)	<p>Бул түшүнүк материалды анын структурасы так, ачык-айкын көрүнүп тургандай бөлүктөргө ажыратып бөлө билүү жөндөмүн билдирет. Буга бүтүндүн бөлүктөрүн ажырымдай билүү, алардын ортосундагы өз ара байланышты таба билүү, бүтүндү жаратуунун принциптерин аңдап-түшүнө билүү кирет. Мында окуп-үйрөнүүнүн натыйжасы түшүнүүгө жана колдонууга караганда өзүнүн кыйла бийик интеллектуалдык деңгээли менен мүнөздөлөт. Себеби, мында окуу материалынын мазмунун да, анын ички түзүлүшүн да аңдап-түшүнө билүү талап кылынат.</p>	<p>Окуучу мында купуя (ачык туюнтулбаган), боолголгон ойторду ажырата билип, ой жүзүртүүнүн логикасындагы каталыктарды жана калпыстыктарды көрө билет; факттар менен натыйжалардын ортосундагы айырмачылыктарды көрүп, маалыматтардын олуттуулугун баалай алат.</p>
5. Топтоо (синтез)	<p>Бул түшүнүктүн төркүнү жаңычыл мүнөзгө ээ бүтүн-дүктү алуу элементтерди (бөлүкчө-лөрдү) ич ара айкалыштырып, чогулга билүүнү билдирет. Чыгып сүйлөө (билдирүү же доклад жасоо), иш-аракеттин планы же жалпыланган байланыштардын жыйындысы (белгилүү болгон маалыматтарды иретке келтирүү максатында түзүлгөн схемалар) ушундай жаңы продукт болушу мүмкүн. Окутуп-үйрөтүүдө тийиштүү натыйжаларга жетишүү үчүн жаңы схемаларды жана структураларды түзүүгө басым жасаган чыг-лык мүнөздөгү иш-аракет талап кылынат.</p>	<p>Окуучу мында чакан чыгармачыл дилбаян жазат, эксперимент жүргүзүүнүн планын сунуш кылат, тигил же бул проблеманы чечүүнүн планын түзүү үчүн ар кандай тармактагы билимдерди пайдаланат.</p>
6. Баалоо	<p>Бул түшүнүк конкреттүү максатта тигил же бул материалдын (ырастоонун, көркөм чыгарманын, изилдөөнүн маалыматтарынын) маанисин баалай билүү жөндөмүн билдирет. Ой жүзүртүү мында так чен-бааларга (критерийлерге) негиздениши керек. Чен-баалар ички да (структуралык, логикалык), тышкы да (белгиленген максатка шайкеш) болушу мүмкүн. Чен-бааларды окуучу өзү аныкташы же алар ага тыштан (мис., мугалим тарабынан) берилиши мүмкүн. Бул түшүнүк жогоруда айтылган түшүнүктөрдүн бардыгы боюнча окуу ишмердигинде олуттуу натыйжаларга жетүүнү жана ага кошумча ачык-айкын чен-бааларга таянган баалоочу ой жүзүртүүнүн болушун талап кылат.</p>	<p>Окуучу мында материалдын түзүлүшүнүн логикасын жазуу жүзүндөгү текст түзүү аркылуу баалайт, чыгарылган тыянактардын айтылган ойторго ылайык келишине, иш-аракеттин тигил же бул продуктунун маанисине сапаттуулуктун тышкы чен-бааларына таянуу менен баа берет.</p>

Бенжамен Блумдун таксономиясы эл аралык кеңири таанылууга ээ болгон. Ал окутуп-үйрөтүүнү пландоодо жана анын натыйжаларын баалоодо кеңири колдонулат, о. эле ал жаңы курстарды тажрыйба-сынактан өткөрүп текшерүүдө да ийкемдүү каражаттардын бири катары кызмат кылат.

Блумдун Таксономиясы 1950-жылдары билим берүү теоретиги Бенджамин Блум тарабынан иштелип чыккан. Таксономия же окутуунун деңгээли ар кандай билим чөйрөлөрүн аныктайт, анын ичинде: когнитивдик (билим), аффективдик (мамилелер) жана психомотордук (көндүмдөр).

Колдонмонун категориясынын сүрөттөлүшү

Колдонмо деңгээли - бул студент үйрөнгөндөрүн колдоно баштоо үчүн негизги түшүнүктөн ашып кетет. Студенттер үйрөнгөндөрүн барган сайын татаалдаштыра тургандыгын көрсөтүү үчүн жаңы жагдайларда үйрөнгөн түшүнүктөрүн же куралдарын колдонушу керек.

Пландаштырууда Блумс Таксономиясын колдонуу студенттердин ар кандай деңгээлдеги когнитивдик өнүгүүсүнө түрткү берет. Окутуунун натыйжаларын пландаштырууда мугалимдер билимдин ар кандай деңгээлдери жөнүндө ойлонушу керек. Студенттерге курстун концепциялары менен таанышып, андан кийин аларды колдонууга практика жүзүндө мүмкүнчүлүк берилгенде, билим көбөйөт. Студенттер көйгөйдү чечүү үчүн конкреттүү кырдаалга абстракттуу идеяны колдонсо же аны мурунку тажрыйба менен байланыштырса, алар ушул деңгээлде өзүнүн деңгээлин көрсөтүшөт.

Окуучулар үйрөнгөндөрүн колдоно аларын көрсөтүшү үчүн, мугалимдер:

- Студенттин идеяларын, теорияларын же көйгөйлөрдү чечүү ыкмаларын колдонуп, аларды жаңы кырдаалдарда колдонуусуна мүмкүнчүлүк түзүү.
- Студенттин көйгөйдү чечүү ыкмаларын өз алдынча колдонуп жаткандыгын текшерип, анын ишин карап чыгыңыз.
- Студенттен көйгөйлөрдү аныктоону жана чечүүнү талап кылган суроолорду бериңиз.

Колдонмо категориясындагы негизги этиштер

колдонуу, куруу, эсептөө, өзгөртүү, тандоо, классификациялоо, куруу, аяктоо, демонстрациялоо, иштеп чыгуу, текшерүү, мисал кылуу, чечмелөө, маектешүү, пайдалануу, пайдалануу, манипуляциялоо, өзгөртүү, уюштуруу, тажрыйба жүргүзүү, пландаштыруу, өндүрүү, тандоо, көрсөтүү, чечүү, которуу, колдонуу, моделдөө, колдонуу.

Колдонмо категориясы үчүн суроолордун мисалдары

Бул суроолор мугалимдерге билимди, фактыларды, ыкмаларды жана эрежелерди, балким, башкача жол менен колдонуу менен студенттердин кырдаалда көйгөйлөрдү чечүүсүнө мүмкүндүк берген баалоону иштеп чыгууга жардам берет.

- ____ кандайча пайдаланат элеңиз?
- ____ кандайча ____ колдонулат?
- ____ кандай өзгөрөт элеңиз?
- Сиз кандай ыкманы колдонот элеңиз ...?
- Бул ... болушу мүмкүн беле?
- Сиз кандай шарттарда ____ болмоксуз?

- ____ курууга окугандарыңызды кантип колдонсоңуз болот?
- Сиз ... болгон дагы бир мисалды билесизби?
- ... сыяктуу мүнөздөмөлөр боюнча топтой аласызбы?
- ____ болсо, натыйжаларын аныктоо?
- Эмне үчүн ____ иштейт?
- Сиз кандай суроолорду берет элеңиз ...?
- ____ иликтөө үчүн фактыларды кандайча пайдаланат элеңиз?
- Сиз билгениңизди колдонуп, ____ кандайча иштеп чыкмаксыз?
- ____ ден ____ га чейин пайдаланыңыз.
- ____ жолун көрсөтүңүз.
- Өзгөртүү үчүн кандай элементтерди колдонот элеңиз ...?
- ____ көрсөтүүнүн жолу барбы?
- _____ учурунда кандай суроолорду берет элеңиз?
- ____ болсо эмне болорун алдын-ала болжолдойсузбу?
- Көрсөтүү үчүн _____ кантип уюштурмаксыз?
- ____ болсо, эмне натыйжа берет?
- Сиз дагы бир жолу пландаштыра аласызбы ...?
- Көрсөтүү үчүн кандай фактыларды тандайсыз ...?
- Эгер сизде ... болгондо бул маалымат пайдалуу болмок беле?
- Колдонулган ыкманы өз тажрыйбаңызга колдоно аласызбы ...?
- Мага ____ уюштуруунун жолун көрсөтүңүз.
- Сиз фактыларды колдоно аласызбы ...
- Үйрөнгөн нерселериңизди колдонуп, ____ кандайча чечмексиз?
- Эгерде сиз ... кандай факторлорду өзгөртө аласыз? Берилген маалыматтардан ... жөнүндө көрсөтмөлөрдүн топтомун иштеп чыга аласызбы?
- Үйрөнгөнүңүздү колдонуп ____ кантип чечмексиз ...?
- ... жөнүндө түшүнүгүңүздү кантип көрсөтөт элеңиз?
- Сиз кандай мисалдарды таба аласыз ...
- Өнүгүүнү үйрөнгөнүңүздү кандайча колдонот элеңиз ...?

Application Level of Bloom' дун таксономиясына негизделген баалоо мисалдары

Колдонмонун категориясы - Блумдун таксономия пирамидасынын үчүнчү деңгээли. Түшүнүү деңгээлинен бир аз жогору болгондуктан, көптөгөн мугалимдер төмөндө келтирилген иш-аракеттерди колдонуу деңгээлин колдонушат.

- Окуп жаткан китебиңизге тасма үчүн сюжеттик такта жасаңыз.
- Азыр окуп жаткан китебиңизден сценарий түзүңүз; окуянын бир бөлүгүн сахналаштыруу.
- Башкы каармандардын бири жаккан кечени пландаштырыңыз: менюю жана кечеде каалаган иш-чараларды же оюндарды пландаштырыңыз.
- Окуянын каарманы сиздин мектептеги көйгөйгө реакция кылган сценарий түзүңүз; ал кырдаалды башкача жол менен чечкендиги жөнүндө жаз.
- Повесттеги каармандарды адам, жаныбар же нерсе катары элестетип көрүңүз.
- Телепорт (космостук саякат) жаңы шарттагы башкы каарман.
- (Кайра) өзүңүз окуп жаткан окуя үчүн балладага текст жазыңыз.
- Кантип иштей тургандыгын көрсөтүү үчүн анын моделин куруңуз.
- Маанилүү окуяны чагылдыруу үчүн диорама түзүңүз.
- Окуп жаткан каарманыңыз үчүн жылдык китепче жазыңыз.
- Белгилүү окуянын столун сахналаштырыңыз.
- Белгилүү адамдарды элестүү кечки тамакка чакырып, отуруу планын түзүңүз.
- Изилдөө аймагындагы идеяларды колдонуп, стол оюнун түзүңүз.
- Каармандын куурчагына базар стратегиясын иштеп чыгыңыз.
- Бир мамлекет үчүн китепче түзүңүз.
- Башкалар жөнүндө ... жөнүндө окуу китебин жаз.